

РЕЦЕНЗІЇ, АНОТАЦІЇ, ОГЛЯДИ

УДК 277.4 (477.81)

Любов Галуха

УТВЕРДЖЕННЯ ІДЕЙ ЄВАНГЕЛЬСЬКИХ ХРИСТИЯН-БАПТИСТІВ У РІВНОМУ (Рец.: Зерна пам'яті. Історія церкви євангельських християн-баптистів Рівного (з нагоди 100-річчя) / Упорядник: Л. Шевчук. – Рівне : Дятлик М., 2016. – 424 с.)

Протестантизм на українських землях має глибинну історію і сягає часів Реформації. Впродовж століть свого розвитку він представлений тут у формі ранніх і пізніх течій, які залишили вагомий пласт релігійно-культурних надбань. З початку 90-х років ХХ ст. в Україні процес демократизації сприяв вирішенню наболілих питань, що накопичилися впродовж радянського часу: вільного виявлення свободи совісті і самоідентифікації віруючих, реєстрації раніше заборонених конфесій, будівництва церков, місіонерської діяльності, видавництва літератури і періодики, відкриття духовних центрів та духовних шкіл і ін. Це зумовило певний ренесанс протестантизму в незалежній Україні і сприяло утвердженню духовних і морально-етичних норм. Протестантські церкви поряд із іншими конфесіями на практиці засвідчили громадянську єдність і готовність відстоювати духовні та державні цінності.

За останнє двадцятиріччя вийшла низка праць з історії протестантизму в цілому та окремих його течій із залученням вагомих документів і матеріалів, що зберігаються в архівах і раніше не були доступними дослідникам. Це академічні видання, окремі монографії, наукові статті (П. Л. Яроцький, Ю. С. Решетніков, С. В. Санніков, В. І. Любашенко, П. М. Кралюк, М. М. Черенков і ін.). Прикладом вагової наукової праці, що безпосередньо стосується також історичного розвитку рівненської громади, як однієї із найвпливовіших у середовищі євангельських християн у міжвоєнній Польщі, є низка статей і дисертаційне дослідження Ліни Бородинської «Становлення та розвиток євангельських християн у Польщі (1918–1939 рр.)», виконане при кафедрі історії України Рівненського державного гуманітарного університету.

У 2015 р. у світ вийшла окрема книга Л. Бородинської «З думкою про майбутнє. Історія церкви євангельських християн-баптистів у м. Костополі (з нагоди 90-річчя)» у якій дослідниця на базі низки документів та спогадів висвітлює історію однієї з найдавніших і найчисельніших громад євангельських християн-баптистів Рівненщини. Як згадана, попередня, праця так і рецензована – «Зерна пам'яті. Історія церкви євангельських християн-баптистів м. Рівного» є яскравим виявом мікроісторії, яка на прикладі окремої громади прослідковує внутрішній розвиток спільноти, її взаємозв'язок із протестантськими лідерами Європи й Америки, утворення дочірніх громад та їх становлення в окремі структури тощо. Саме широкий аналіз історії окремих громад може уможливити достовірнішу, із уточненням певних процесів і тенденцій, правдиву історію церкви у цілому. Думаємо, що приклад цієї праці буде спонукати до історико-пошукової роботи можливих авторів наступних книг з історії інших релігійних спільнот, що у свою чергу було б дуже цінним для церкви і науки.

Певною невикористаною цариною сьогодні залишається «жива історія», носіями якої є свідки процесів і подій минувшини, що на власному досвіді відчували специфіку радянської дійсності, зберегли спогади про духовних лідерів, процеси і події, які відбувалися у громадах. Саме рецензована праця вмістила низку таких спогадів, що привнесло можливість певної деталізації і глибшого розуміння історичного розвитку через переживання і відчуття рядового віруючого чи служителя церкви. Такі спогади доповнили й урізноманітили джерельну базу дослідження. На основі використання широкої джерельної бази здійснено аналіз та узагальнення процесу становлення та розвитку рівненської громади, від появи перших послідовників і формування громади, та на тлі церкви євангельських християн у міжвоєнний період і євангельських християн-баптистів із 1944 р. і до сьогодні.

Становлення євангельських християн розпочалося на початку ХХ ст. на теренах Волині і Полісся. Тут почали поширюватися ідеї євангельських християн, було утворено перші громади, серед яких одне з провідних місць належало рівненській громаді, що справляла великий вплив на формування нових громад та розвиток спільноти євангельських християн усюю міжвоєнної Польщі. Впродовж першого двадцятиліття ХХ ст. кількість громад поступово зростала і на 1921 р. на Волині і Поліссі уже нараховувалося 19 громад євангельських християн.

Автори книги наголошують, що духовні лідери рівненської громади виступали провідниками євангельського руху усього регіону. Так, 20-ті роки ХХ ст. стали періодом інституційного утвердження євангельських християн у Польщі, яке відбувалося в умовах складних політичних, соціальних та економічних відносин, що доповнювалися міжнародними і міжконфесійними суперечностями у державі. Першим організаційним утворенням був Союз євангельських християн на Волині, заснований у 1921 р. Макарієм та Олексієм Ничипоруками. Утворення союзу сприяло організаційному зміцненню спільноти євангельських християн, встановленню більш тісних взаємозв'язків між її структурними підрозділами.

Рецензована праця вміло влітає матеріал про складні державно-церковні відносини і міжконфесійні взаємозв'язки спільноти євангельських християн, особливо у період її утвердження, коли рівненська громада була найчисельнішою і відігравала вагоме значення у розвитку усюю церкви євангельських християн Польщі. Активізація роботи громад євангельських християн Польщі позитивно позначалася на формуванні їх взаємовідносин з державними органами влади та з іншими конфесіями, особливо із слов'янськими громадами баптистів. Бажання співпраці з баптистами призвело до утворення Об'єднання слов'янських громад

євангелістських християн і баптистів у Польщі відповідно до рішення об'єднаної з'їзду у 1923 р., до якого увійшла і рівненська громада. Однак, таке Об'єднання не було тривалим (у вересні 1927 р. відбувся вихід баптистських громад із складу Союзу).

Об'єднання рівненської громади євангелістських християн у спільній структурі із баптистами та іншими пізньопротестантськими течіями мало місце й пізніше. Окремо виведено періоди розвитку рівненської громади у час першої радянської (1939–1941), окупації 1941–1944 рр., другої радянської (з 1944 р.) та розбудови незалежної України. У цих і попередніх періодах прослідковано напрями життєдіяльності спільноти:

- Місіонерська діяльність, направлена на духовний розвиток осіб, поширення євангелістських ідей у середовищі православних і католиків, співпрацю із закордонними місіями. Таку роботу часто організували спеціально призначені благовісники й пресвітери, які залучали до неї інших вірних. Результатом роботи було активне чисельне зростання.

- Напрямок роботи із молоддю покликаний активізувати участь молоді у внутрішньоцерковному житті, місіонерській, освітньо-виховній, хоровій діяльності, що часто давало можливість набуття молоддю цінного практично-організаційного досвіду.

- Жіноча діяльність виявляла себе у благодійності та опікуванні, що, думаємо, є дуже важливим і необхідним для самотніх, перестарілих, хворих чи потребуючих матеріальної підтримки, а для виконуючих таке служіння – глибоким виявом любові.

- Музично-хоровий напрямок роботи пов'язаний із особливостями проведення богослужінь, складовою яких є музичний супровід і, зокрема, хоровий спів.

- Освітньо-виховну роботу церква проводила шляхом читання духовної літератури, проповідей на богослужіннях, організації духовних з'їздів, недільних шкіл. Така діяльність, прослідковуємо за спогадами на сторінках книги, є особливо відповідальною, бо спрямована на духовне утвердження, а відтак на практику повсякденного життя віруючого.

Матеріал книги засвідчує, що внаслідок важливого духовного розвитку і різнопланової активної організаційної діяльності рівненської громади ЄХБ на її базі сформувалися окремі громади, які складають єдину спільноту ЄХБ: церква ЄХБ (вул. Павлюченка, 11), Церква ЄХБ «Відродження», церква ЄХБ «Надія», церква ЄХБ «Благодать», церква ЄХБ «Воскресіння», церква ЄХБ «Життя», церква ЄХБ «Спасіння», церква ЄХБ «Преображення» та ін.

Книга є вагомим виданням, містить цінний історичний матеріал, корисний для духовного і пізнавального розвитку.